

ANdrzej Świątkowski

"Sowietskaja adwokatura : Zadaczi i diejatielnost'", (red.) A. A. Krugłow, Moskwa 1968 : [recenzja]

Palestra 14/3(147), 84-87

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sowietskaja adwokatura. Zadaczi i diejatielnost' (red. A. A. Krugłow). Izdatielstwo Juridiczeskoj Litieratury, Moskwa 1968, s. 144.

Ostatnio w literaturze radzieckiej zaczyna się pojawiać coraz więcej publikacji poświęconych problemom adwokatury.¹ Do takich prac należy recenzowana książka. Stanowi ona zbiór referatów wygłoszonych przez naukowców oraz adwokatów RSFRR na konferencji, jaka się odbyła w 1967 r. w Nalczyku z okazji 50-lecia Rewolucji Październikowej.

Recenzowana praca poświęcona jest współczesnym zagadnieniom form i metod działalności adwokatury w Rosyjskiej SFRR i ich rozwoju w przyszłości. We wstępie do tej książki przewodniczący Komisji Prawniczej przy Radzie Ministrów RSFRR A. A. Krugłow pisze: „Zadania, które stoją obecnie przed adwokaturą, wymagają stałego zwiększania ideowo-teoretycznego i zawodowego poziomu adwokatów” (s. 4). A. Krugłow sądzi, że wygłoszone referaty nie tylko pozwolą na podkreślenie pozytywnych stron działalności adwokatury, ale wskażą również drogę do usunięcia braków, oraz że książka odegra określoną rolę w polepszeniu działalności adwokatury, w jej walce o wzmocnienie socjalistycznej praworządności.

Praca składa się z 14 referatów.

Naczelnym referatem jest sprawozdanie przedstawione przez zastępcę przewodniczącego Komisji Prawniczej przy Radzie Ministrów RSFRR I. K. Kukarskiego na temat rozwoju adwokatury radzieckiej, jej zadań i działalności. Autor przypomina, jak były rea-

lizowane funkcje obrończe w pierwszym okresie po zwycięstwie władzy radzieckiej. Początkowo wszyscy obywatele mieli prawo do występowania przed sądami w charakterze obrońców. W marcu 1918 r. dekretem nr 2 o sądach utworzono kolegia zastępców prawnych, które miały realizować zarówno funkcje oskarżenia, jak i funkcje obrony (s. 6). Na mocy dekretu z dnia 21.X.1921 r. kolegia te zostały zniesione. Sądom zostało przyznane prawo powoływania w charakterze obrońców tych osób, które ze względu na posiadane wykształcenie, zawód oraz staż partyjny mogły wykonywać te obowiązki. Sytuacja prawna instytucji obrońcy uregulowana została w Prawie o adwokaturze z dnia 26.V.1922 r. W związku z tym, że wśród robotników zaczęły powstawać wątpliwości co do tego, czy mogą oni sprawować funkcje obrońców, w referacie został zacytowany znamieny okólnik Komitetu Centralnego Partii Komunistycznej z 2.XI.1922 r., który zezwolił komunistom na wykonywanie funkcji adwokata pod warunkiem, że nie będą bronili elementów burżuazyjnych i kontrrewolucyjnych oraz nie będą występowali przeciwko robotnikom. Adwokaci-komuniści zostali zobowiązani do udzielania bezpłatnych porad prawnych robotnikom i chłopom (s. 7, 8).

Obecnie adwokaci w Rosyjskiej SFRR, jak również w pozostałych republikach związkowych, działający na podstawie Prawa o adwokaturze z

¹ Por. np. G. A. Ginzburg, A. G. Polak, A. Samsonowa: *Sowietskij adwokat*, Izd. Jurid. Litierat., Moskwa 1968 (rec. Z. Ponarski, „Palestra”, z. 8/1969, s. 100, 101); I. J. Suchariw: *Rieczy sowietskich adwokatów*, Izd. Jurid. Litierat., Moskwa 1968. W przygotowaniu jest praca moskiewskich adwokatów pt.: *Adwokat w grażdanskom processie*.

16.VIII.1939 r., są zorganizowani w kolegiach, nad którymi nadzór sprawują komitety wykonawcze rad delegatów.

Ogólne kierownictwo i kontrolę nad działalnością adwokatury w RSFRR sprawuje Komisja Prawnicza przy Radzie Ministrów tejże Republiki. Ten system organizacji umożliwia społeczeństwu wykonywanie kontroli nad działalnością adwokatury.

Ramy działalności adwokatury radzieckiej znacznie się rozszerzyły. Adwokat to nie tylko obrońca oskarżonego, przedstawiciel interesów przedsiębiorstwa czy pojedynczego obywatela, ale także aktywny uczestnik życia społecznego (s. 9).

Pozostałe referaty stanowią rozwinięcie myśli zawartych w referacie I. K. Kukarskiego. Przedstawiają one metody i formy pracy radzieckich adwokatów.

Ogólna refleksja, jaka się nasuwa podczas lektury tej książki, to wyraźne preferowanie funkcji adwokata-obroncy w procesie karnym przed funkcją pełnomocnika cywilnego strony. Większość referatów poświęcona jest udziałowi adwokata w procesie karnym. Referenci analizują szereg szczegółowych zagadnień zaniedbywanych dotychczas przez praktykę. Tak np. duży nacisk położony jest na zwiększenie udziału adwokata w postępowaniu przygotowawczym. Autor referatu poświęconego temu zagadnieniu, G. M. Szafir, przytacza cyfry, z których wynika, że jak dotychczas odsetek spraw z udziałem adwokata w postępowaniu przygotowawczym jest znikomy (s. 56, 57). Podane są powody, dla których — zdaniem referenta — adwokaci niechętnie uczestniczą w fazie przygotowawczej postępowania karnego. Wynika to m.in. z niedoceniania przez adwokatów tej formy obrony, niedostatecznej znajomości metod i taktyki obrończej stosowanej w śledztwie oraz nienależytego niekie-

dy stosunku pracowników organów ścigania (s. 57, 59, 60).

Jedną z bardziej ciekawych spraw poruszanych przez niektórych referentów jest sprawa udziału adwokata w charakterze pełnomocnika pokrzywdzonego w procesie karnym. Adwokaci mieli wątpliwości, czy mogą występować w charakterze pełnomocnika pokrzywdzonego przeciwko oskarżonemu w procesie karnym (s. 41). Referent prof. I. D. Pierłow postuluje m.in. uregulowanie tej problematyki w ustawie przez uchwalenie szeregu postanowień regulujących sytuację procesową adwokata-pełnomocnika pokrzywdzonego (s. 40).

Sprawa występowania adwokata w charakterze pełnomocnika pokrzywdzonego w postępowaniu karnym łączy się ściśle z kwestią udziału adwokata jako pełnomocnika w postępowaniu cywilnym. Tu następuje rzecz wywołująca pewne zdziwienie. W RSFRR adwokaci w bardzo małym stopniu uczestniczą w charakterze pełnomocników stron w sprawach cywilnych. Na przykład w 1965 r. adwokaci Dagiestańskiego Kolegium Adwokatów uczestniczyli w charakterze pełnomocników stron w 353 sprawach cywilnych, w 1966 r. w 410, a w 1967 r. w 420, co stanowi 3—4% ogólnej liczby spraw cywilnych rozpatrywanych przez sądy Rosyjskie SFRR (s. 76). Niski jest odsetek spraw ze stosunku pracy rozpatrywanych przez sądy RSFRR z udziałem adwokatów. Tak np. w okręgach omskim i jarosławskim udział adwokatów w tych sprawach wynosi 2% (s. 21). Tak niski udział adwokatów przy rozstrzyganiu spraw cywilnych spowodowany jest — zdaniem K. Kukarskiego i S. Tiemirowej — słabą znajomością prawa cywilnego oraz orzecznictwa sądowego. Występując w charakterze pełnomocnika stron w sprawie cywilnej lub ze stosunku pracy, adwokat może reprezentować jedynie prawne interesy

klienta, i tylko przy pomocy środków prawnych. Dlatego musi on być dobrym znawcą tych spraw (s. 21, 79). O zaniedbaniu cywilnych spraw, a tym bardziej spraw ze stosunku pracy² świadczy chociażby stosunek przedstawionych na konferencji referatów: 8 z dziedziny prawa i procesu karnego, a tylko 1 poświęcony niektórym problemom pracy adwokata w sprawach cywilnych.

Duży nacisk w trakcie konferencji położony został na takie formy działalności adwokatury, jak zapobieganie przestępczości, udzielanie porad prawnych, prowadzenie działalności społecznej i wychowawczej. Trzeba stwierdzić, że w tych dziedzinach adwokaci radzieccy mają ogromne osiągnięcia. Działalność profilaktyczna, wychowawcza i poradnictwo prawne prowadzone są przy pomocy różnych metod. Na przykład w kolegiach adwokackich w Leningradzie udziela się porad prawnych dla 7—11 tysięcy obywateli rocznie (s. 71). Adwokaci udzielają porad prawnych organizacjom związkowym w zakresie ochrony praw pracowniczych. Szczególną uwagę poświęcają oni sądom robotniczym, prowadzą szkolenie i konsultacje dla członków tych sądów. Biorą też udział w akcjach mających na celu zapoznanie społeczeństwa z przepisami prawa w formie odczytów, audycji radiowych, publikacji w prasie (s. 119). Adwokaci zasiadają w radach delegatów. W 1967 r. 105 adwokatów zostało wybranych do miejscowych rad, w tym w Moskwie — 15 (s. 24).

Ważnym problemem kultury i etyki zawodowej adwokata poświęcony jest referat N. T. Sidorienki. Zwraca on uwagę na kulturę pracy adwokata w sądzie i poza sądem, mianowicie w trakcie udzielania konsultacji oraz w pismach procesowych (s. 125 i nast.).

Książkę kończy referat A. G. Polaka zwracający uwagę na konieczność prowadzenia dalszych badań nad zagadnieniami związanymi z pracą adwokatów. Referent wskazuje problem wymagający opracowania naukowego — mowę sądową. A. G. Polak formułuje niektóre odrębności mów sądowych radzieckich adwokatów. Są to: partyjność — zawarcie określonej ilości ideologii w wystąpieniu przed sądem — obiektywność, użyteczność i pryncypialność. Mowa sądowa powinna być jednocześnie jasna i ściśła, prosta i przekonująca, bogata w treści i ekonomiczna w formie (s. 133).

Podkreślić należy, że większość referentów wskazuje na konieczność prowadzenia badań naukowych nad niektórymi problemami związanymi z działalnością adwokatury. Szczególnie ciekawe postulaty *de lege ferenda* zawarte są w referacie prof. Pierłowa, który w celu zwiększenia roli i autorytetu adwokatury postuluje utworzenie naukowo-konsultacyjnych rad działających przy prezydiach kolegiów adwokatów. Do zadań tych rad należałoby udzielanie porad w skomplikowanych sprawach, utrzymywanie więzi teorii z praktyką, wykorzystywanie dorobku teorii prawa w praktyce. Postuluje się wprowadzenie nadobowiązkowego wykładu o adwokaturze na wydziałach prawa wyższych uczelni, założenie organu prasowego adwokatury — „Sowietskaja Adwokatura”. Jednym z donioślejszych postulatów jest propozycja dotycząca opracowania nowych zasad struktury organizacyjnej adwokatury jako społecznej i samodzielnej organizacji z Radą Adwokacką na czele jako organem zarządzającym — analogicznie do związków twórczych pisarzy, architektów itp. (s. 33).

² Na problematykę udziału adwokata w sprawach ze stosunku pracy zwracali ostatnio uwagę I. Sklarski i G. Lubarska w artykule pt.: Uczestnie adwokata po trudowym diełam, „Sowietskaja Justicya” nr 17/1969, s. 25.

Niektóre z tych postulatów zostały już zrealizowane. Między innymi utworzono przy kolegiach adwokackich Moskwy i Leningradu Społeczne Naukowo-Badawcze Instytuty Obrony Sądowej i Doskonalenia Adwokatów, które prowadzą działalność szkoleniową. Wprowadzono nadobowiązkowy wykład o adwokaturze na Wydziale Prawa Uniwersytetu Moskiewskiego.

Adwokaci podnoszą swe kwalifikacje. 80,5% adwokatów ma wyższe wykształcenie prawnicze (w 1956 r. 64% posiadało wyższe wykształcenie). Wśród adwokatów jest 43 kandydatów nauk prawnych i 1 doktor tych nauk. Zmiany zachodzą nie tylko w wykształceniu adwokatów Rosyjskiej SFRR, lecz także w ich uświadomieniu i zaangażowaniu politycznym. Zwiększył się odsetek adwokatów-członków KPZR: w 1956 r. do Partii Komunistycznej należało 49%, w 1964 r. — 57%, a w 1967 r. — 60% (s. 23, 24).

Zastosowany w pracy układ referatów nasuwa pewne wątpliwości. Praca zyskałaby na przejrzystości, gdyby ułożono je przy zastosowaniu kryterium rzeczowego. W obecnym stanie zagadnienia z dziedziny procesu karnego przeplatają się z problemami działalności adwokatury, kultury pracy. Ponadto w poszczególnych referatach daje się zauważyć szereg powtórzeń. Niejednokrotnie referenci zajmują się tymi samymi problemami, reprezentując jednakowe stanowisko.

Poza tymi drobnymi zastrzeżeniami, które sygnalizują tylko z obowiązku, praca spełnia w zupełności postawione przed nią zadania. Wzbogaca naszą wiedzę o działalności i problemach występujących w pracy radzieckiej adwokatury i w pełni zasługuje na polecenie jej jako lektury polskim adwokatom.

Andrzej Świątkowski

3

Stulecie wydania książki A(dama) N(ieimirowskiego) pt.: „Pogląd dziejowy i zasadniczy na stanowisko obrońcy”

Koniec wieku XVIII i cały wiek XIX cechują się w historii adwokatury polskiej niezwykłym wzrostem zainteresowania naszym zawodem, a następnie podkreśleniem jego roli społeczno-narodowej.

Nic w sposób bardziej znamieny nie charakteryzuje tego wzrostu zainteresowania adwokaturą jak nasilenie piśmiennictwa omawiającego problematykę adwokatury polskiej.

Najwcześniejsze z ocen były przeważnie niezwykle krytyczne i... trafne. Z pism tych wymienić należy pamiętniki Kitowicza i Moszczeńskiego, cudzoziemskie pamiętniki Fryderyka Schulza czy Wraxalla. Również adwokat-pamiętnikarz tego okresu nie

mógł wystawić adwokaturze współczesnej sobie dobrego świadectwa, choć uczynił to Kajetan Koźmian w słowach stosunkowo oględnych. Nic dziwnego, że wśród tej „czarnej” literatury znalazła się broszura, której tytuł mówi sam za siebie, mianowicie wydana w roku 1792 praca Tomasza Kuźmirskiego pt. „Obeydźcie się bez patronów”.

Nieco później tylko zaczęły się ukazywać prace, które wzięły za cel swych rozważań obronę i naprawę pozycji adwokatury. Wśród tych prac należy wymienić następujące:

- anonimowo ogłoszona praca pt.: „Adwokat polski za cnotą” r. 1791,
- Ignacego Lubicz-Czerwińskiego „Adwokat i nowy kolega” r. 1813,